важений (центральний) орган України щодо міжнародної правової допомоги або орган, уповноважений здійснювати зносини відповідно до ч. 3 ст. 545 КПК, повертає такий запит компетентному органу іноземної держави із зазначенням причин.

КПК передбачає проведення за запитом запитуючої сторони процесуальних дій, передбачених КПК. Якщо для виконання запиту компетентного органу іноземної держави необхідно провести процесуальну дію, виконання якої в Україні можливе лише з дозволу прокурора або суду, така дія здійснюється лише за умови отримання відповідного дозволу в порядку, передбаченому КПК, навіть якщо законодавство запитуючої сторони цього не передбачає.

Перелік та підстави застосування інших процесуальних дій, які можливі під час провадження за запитом, детально регламентовано Гл. 43 КПК.

Відповідно до ст. 572 КПК, особам, які вважають, що рішеннями, діями або бездіяльністю органів державної влади України, вчиненими у зв'язку з виконанням запиту про міжнародну правову допомогу, завдано шкоди їхнім правам, свободам або інтересам, мають право оскаржити рішення, дії та бездіяльність до суду.

28.3. Сутність видачі (екстрадиції) особи, яка вчинила злочин

У КПК термінологічна одиниця «екстрадиція» вживається у значенні видачі особи державі, компетентними органами якої ця особа розшукується для притягнення до кримінальної відповідальності або виконання вироку. Екстрадиція включає офіційний запит про видачу особи, її встановлення на території однієї держави, перевірку обставин, що можуть перешкоджати видачі, а також прийняття рішення за запитом та фактичну передачу такої особи іншій державі, компетентні органи якої звернулися

із запитом про видачу. Аналіз наявних в науковій літературі визначень екстрадиції дає підстави говорити про неоднозначність розуміння цього поняття.

Характерною рисою екстрадиції, яка визнається у більшості досліджень є те, що видача особи проводиться лише за учинення такого суспільно небезпечного діяння, яке є кримінально караним. Однак питання змісту таких елементів, як «особа, яка підлягає видачі», «держава, компетентна судити особу, яка видається, або (та) покарати її» та інших складових цього правового інституту залишається доволі дискусійним.

Якісний характер екстрадиційних правовідносин, як гадає М. П. Свистуленко можна розрізняти у широкому та вузькому розуміннях. У широкому розумінні екстрадиційні відносини – це комплекс правовідносин, різних за своєю природою та характером, що виникають на підставі екстрадиційних норм між конкретними суб'єктами – носіями взаємних прав та обов'язків щодо надання правової допомоги у кримі- нальних справах у формі екстрадиції.

Екстрадиційні правовідносини у вузькому розумінні – це такі врегульовані екстрадиційними нормами відносини, вступаючи в які, запитувана держава уможливлює (шляхом відання обвинуваченої або засудженої особи) реалізацію запитуючою державою комплексу заходів з кримінального переслідування особи, обвинуваченої у вчиненні екстрадиційного злочину, або спрямованих на приведення обвинувального вироку, що набрав законної сили до виконання[105].

Передумовою виникнення екстрадиційних правовідносин (але не їх складовою) є охоронні кримінально-правові відносини між особою та державою; у зв'язку із запитом про екстрадицію виникають кримінальні процесуальні правовідносини *sui generis* між особою та державою місця її перебування (такі правовідносини разом із екстрадиційними правовідносинами у вузькому

---

[105] Свистуленко М. П. Екстрадиція в правовій системі України: основні кримінально-правові аспекти: дис. … канд. юрид. наук: спец. 12.00.08. К., 2005. 237 с.

розумінні можна назвати екстрадиційними правовідносинами у широкому розумінні)[106].

Використання термінів «передача злочинця» або «видача злочинця» суперечить принципам міжнародного та кримінального процесуального права, де також є принцип «презумпції невинуватості».

Варто зауважити, що використання дефініції «злочинець» для позначення особи, що підлягає видачі, більш притаманне науковим дослідженням раннього періоду розвитку наукового інституту екс- традиції.

Натомість у сучасних дослідженнях з питань екстрадиції набуло поширення застосування для позначення особи, яка підлягає видачі, такої термінології, як «обвинувачений, підсудний або засуджений», «підозрюваний, обвинувачений або засуджений», «обвинувачений або засуджений».

Конкретизуючи ці положення, екстрадиція охоплює не лише видачу як таку, але також і сукупність заходів, направлених на її за- безпечення.

Відповідно до ст. 541 КПК: «видача особи (екстрадиція) – видача особи державі, компетентними органами якої ця особа розшукується для притягнення до кримінальної відповідальності або виконання вироку.

Екстрадиція включає: офіційне звернення про встановлення місця перебування на території запитуваної держави особи, яку необхідно видати, та видачу такої особи; перевірку обставин, що можуть перешкоджати видачі; прийняття рішення за запитом; фактичну передачу такої особи під юрисдикцію запитуючої держави».

Отже, ***екстрадиція*** *– це сукупність заходів щодо видачі особи державі, компетентними органами якої ця особа розшукується для притягнення до кримінальної відповідальності або виконання вироку.*

---

[106] Задоя К. П. Проблеми гармонізації та застосування положень Кримінального та Кримінального процесуального кодексів України щодо міжнародного співробітництва під час кримінального провадження. *Вісник Вищої Ради юстиції.* 2013. № 3 (15). С. 56–73.

Видача особи, яка вчинила кримінальне правопорушення, відбувається якщо за законом України хоча б за один зі злочинів, у зв'язку з якими запитується видача, передбачено покарання у виді позбавлення волі на максимальний строк не менше одного року або особу засуджено до покарання у виді позбавлення волі і невідбутий строк становить не менше чотирьох місяців.

З огляду на зміст ст. 574 КПК, ***видачі підлягають*** такі категорії осіб:

– обвинувачені (підозрювані) у справах на стадії досудового розслідування;

– підсудні (засуджені) у справах на стадії судового розгляду або виконання вироку.

Водночас у разі формування поняття «екстрадиція», законодавець взагалі уникає питання визначення правового статусу особи, інтерпретуючи екстрадицію як видачу особи державі, компетентними органами якої ця особа розшукується для притягнення до кримінальної відповідальності або виконання вироку.

Аналогічні результати дає змогу отримати аналіз міжнародних багатосторонніх та двосторонніх договорів про екстрадицію.

Відповідно до норм ст. 2 Європейської конвенції про передачу засуджених осіб 1983 р. особу, засуджену на території однієї держави, може бути передано на територію іншої держави для відбування призначеного їй покарання. З огляду на вказану норму, можемо зробити висновок про те, що передається особа, засуджена за учинення злочину, відносно вказаної особи ухвалено вирок і рішення за цим вироком є остаточним, тобто в такому разі особа засуджена за учинення злочину, відносно цієї особи ухвалено вирок у державі винесення вироку і ця особа передається для відбуття покарання в державу виконання вироку.

Європейська конвенція про видачу правопорушників 1957 р. не дає чіткого визначення про процесуальний статус особи, яка підлягає екстрадиції. Ст. 1 цієї конвенції вказує на те, що договірні держави зобов'язуються видавати одна одній всіх осіб, які переслідуються компе- тентними органами запитуючої держави за учинення правопорушення, або які розшукуються

зазначеними органами з метою виконання вироку, або постанови про взяття під варту (в деяких перекладах конвенції вказується не постанова про взяття під варту, а рішення про затримання).

Згідно з ч. 2 ст. 12 цієї конвенції запит про екстрадицію супроводжується оригіналом або завіреною копією обвинувального вироку або постанови (вироку) суду, або постанови про негайне затримання або ордеру на арешт, або іншого розпорядження, яке має таку ж силу і видане відповідно до процедури, передбаченої законодавством запитуючої держави.

Аналіз Типового договору про видачу 1990 р. свідчить, що екстрадиція можлива між договірними державами не тільки в цілях виконання вироку, а і з метою ухвали вироку, хоча посилання на ухвалу вироку є обов'язковим не для всіх держав (ст. 1). У ч. 2 ст. 5 Типового договору про видачу зазначено, що до прохання про екстрадицію додається:

– якщо особа обвинувачується у вчиненні злочину судом або іншим компетентним судовим органом – ордер на арешт цієї особи або завірена копія такого ордера;

– якщо особа засуджена за учинення злочину – оригінал або завірена копія рішення або будь-якого іншого документа з викладом обвинувальної частини і ухваленого вироку;

– якщо особа засуджена за учинення злочину в її відсутність, окрім згаданих у п. 2 документів також додається опис правових засобів, які має в своєму розпорядженні ця особа для підготовки її захисту або для здійснення повторного слухання справи в її відсутність;

– якщо особа засуджена за учинення злочину, але вирок не ухвалено, – документ з викладом обвинувальної частини і заявою, що підтверджує намір ухвалити вирок.

Варто зауважити, що зведення екстрадиції до видачі безпідставно звужує ті можливості, які нині реально має у своєму розпорядженні інститут екстрадиції, оскільки питаннями видачі екстрадиційна діяльність не вичерпується.

Зокрема ч. 4 ст. 574 КПК, екстрадиція включає офіційний запит про видачу особи, її встановлення на території однієї держави, перевірку обставин, що можуть перешкоджати видачі,

а також прийняття рішення за запитом та фактичну передачу такої особи іншій державі, компетентні органи якої звернулися зі запитом про видачу.

Також до процедури екстрадиції входять наступні процесуальні дії:

– затримання особи, яка вчинила злочини за межами України (ст. 582 КПК);

– тимчасовий арешт (ст. 583 КПК);

– екстрадиційний арешт (ст. 584 КПК);

– екстрадиційна перевірка (ст. 587 КПК).

Враховуючи зазначене, можемо зробити висновок, що екстрадиція відрізняється від видачі та передачі, насамперед, за своїм змістом, оскільки охоплює стадію порушення ініціативи про передачу (видачу) особи; процес прийняття рішення з цього питання компетентними органами двох держав; стадію оскарження прийнятого рішення; власне процес передачі (видачі) особи; легалізацію вироку судом тієї держави, яка прийняла особу тощо.

Принципи екстрадиції. Принцип екстрадиційності злочину означає, що злочин має входити до списку злочинів, за учинення яких можна вимагати видачі злочинця.

Принцип подвійної підсудності означає, що для видачі необхідно виконання такої умови: діяння має бути кваліфікованим як злочинне в законодавстві обох країн.

Згідно з принципом спеціалізації, часто званого принципом конкретності, видана особа може піддаватися кримінальному переслідуванню за той злочин, у зв'язку з яким вона була видана.

Принцип взаємності ґрунтується на тому, що на підставі поданих у запиті запитуючої сторони запевнень варто очікувати, що в аналогічній ситуації держави будуть діяти подібно.

Згідно з принципом універсального переслідування, кримінальному переслідуванню підлягають особи, незалежно від місця учинення злочину або їх громадянства.

Принцип універсальності отримав розвиток відносно міжнародних злочинів, коли підозрювані у їх вчиненні особи можуть каратися будь-якою державою.

Основним принципом інституту видачі є принцип невідворотності покарання *(«aut dedere aut judicare»)*, який встановлює, що держава, на території якої виявлений злочинець, має або видати його, або передати справу відповідним органам для кримінального переслідування.

Незважаючи на загальне визнання принципу невидачі власних громадян у договорах і конвенціях є і прихильники видачі, і прихильники невидачі.

У видачі відмовляється і в тих випадках, коли відповідно до законодавства однієї зі сторін кримінальне переслідування не може бути розпочате або вирок не може бути приведений у виконання внаслідок закінчення строку давності або з іншої законної підстави.

У видачі може бути відмовлено у тому разі, коли особою скоєно злочин політичного характеру. Однак не має єдиного критерію для визначення злочинів політичного характеру, тому саме ця невизначеність посилює проблеми під час вирішення питань видачі. Принцип невидачі політичних злочинців не поширюється на осіб, які вчинили міжнародні злочини. Вони підлягають безумовній видачі.

Принцип неповернення закріплений у багатьох міжнародних актах, насамперед, у Конвенції про статус біженців 1951 р.

До осіб, які шукають притулок, не повинні застосовуватися такі заходи, як відмова від дозволу переходу кордону, а також висилка в будь-яку країну, де вони можуть піддатися переслідуванню. Виняток з цього принципу може бути зроблено лише з міркувань національної безпеки або в цілях захисту населення.

Держави під час укладання договорів як одна з підстав відмови у видачі вказують, що на території країни, до якої звернена вимога, за тим самим злочином був винесений вирок або постанова про припинення переслідування у справі. Цей принцип відомий в міжнародному кримінальному праві як *non bis in idem* і закріплений майже у всіх конвенціях і двосторонніх договорах про видачу.

Конвенції та договори про видачу передбачають відмову у видачі осіб, які вчинили митні, податкові та інші фінансові злочини.

Обов'язковості видачі громадянина третьої держави також не має. У разі видачі громадян третьої держави виникає питання про узгодженість цього акта з державою громадянства. Однак, зазвичай, держави приймають це рішення на свій розсуд.

Неодноразовими є випадки відмови у видачі з гуманних міркувань. Такі обставини, як похилий вік, серйозне захворювання доволі часто є підставами відмови у видачі. Важливою рисою змісту інституту видачі є положення, що дає змогу державі відмовити у видачі, якщо є підстави вважати, що особа, яка видається, буде піддана у запитуючій державі впливу, несумісному з правопорядком запитуючої держави, або ж такому, що суперечить загальновизнаним стандартам у галузі прав людини. Не може мати місце видача, якщо є підстави вважати, що можливе застосування тортур або інших видів впливу, які принижують гідність людини. Національні закони окремих країн, у яких скасовано смертну кару, передбачають, що видача не повинна бути здійснена, коли злочин, що становить предмет вимоги, карається смертною карою у державі, яка вимагає видачі. Одним із видів видачі є добровільна видача, коли ініціатива йде від самої викликаної до видачі особи і від її громадянства не залежить. Але такій заяві передує офіційна вимога про видачу від держави, що володіє правом на кримінальну юрисдикцію цієї особи і згодна прийняти її. Заява про добровільну видачу розглядається тільки в процесі виконання процедури видачі у зв'язку з вимогою держави. У юридичному сенсі цей вид видачі не може претендувати на самостійну роль, бо його процедура складається лише з акту передачі особи державі для здійснення кримінального переслідування за власною ініціативою. Така особа видається без будь-яких додаткових умов.

Суб'єктами видачі особи (екстрадиції) відповідно до ст. 574 КПК є відповідно Генеральна прокуратура України та Міністерство юстиції України – уповноважені (центральні) органи України.

Процесуальний порядок підготовки документів та направлення запитів на екстрадицію такий:

1. Клопотання про видачу особи в Україну готує слідчий, прокурор, який здійснює нагляд за додержанням законів під час

проведення досудового розслідування або суд, який розглядає справу або яким ухвалено вирок.

2. Клопотання складається у письмовій формі й має містити дані про особу, видача якої вимагається, обставини і кваліфікацію вчиненого нею злочину. До клопотання додаються такі документи:

а) засвідчена копія ухвали слідчого судді або суду про тримання особи під вартою, якщо видача запитується для притягнення до кримінальної відповідальності;

б) копія вироку з підтвердженням набуття ним законної сили, якщо видача запитується для приведення вироку до виконання;

в) довідка про відомості, які вказують на учинення кримінального правопорушення особою, або довідка про докази, якими підтверджується винуватість розшукуваної особи у його вчиненні;

г) положення статті закону України про кримінальну відповідальність, за яким кваліфікується кримінальне правопорушення;

ґ) висновок компетентних органів України про громадянство особи, видача якої запитується, складений згідно з вимогами закону про громадянство України;

д) довідка про частину невідбутого покарання, якщо йдеться про видачу особи, яка відбула частину призначеного судом покарання;

е) інформація про перебіг строків давності;

є) інші відомості, передбачені міжнародним договором України, який також чинний для іноземної держави, на території якої встановлено розшукувану особу.

3. Клопотання та передбачені супровідні документи підписуються слідчим, прокурором або суддею, засвідчуються печаткою відповідного органу та перекладаються мовою, передбаченою міжнародним договором України.

4. Клопотання про видачу особи (екстрадицію) передаються до відповідного уповноваженого (центрального) органу України через прокуратуру Автономної Республіки Крим, області,

міст Києва і Севастополя, та прирівняні до них прокуратури у десятиденний строк з дня затримання особи на території іноземної держави. У зазначений строк керівник відповідного органу досудового розслідування у складі центрального апарату органу внутрішніх справ, органу безпеки, органу, що здійснює контроль за додержанням податкового законодавства, органу Державного антикорупційного бюро розслідувань України безпосередньо передає Генеральній прокуратурі України клопотання про видачу особи (екстрадицію).

5. Уповноважений (центральний) орган України за наявності підстав, передбачених міжнародним договором України, звертається до компетентного органу іноземної держави із запитом про видачу особи в Україну. Запит про видачу направляється керівником уповноваженого (центрального) органу України або уповноваженою ним особою протягом п'яти днів із дня отримання клопотання.

Відповідно до рішення Ради Європи R-87 питанням прав і свобод людини і громадянина має бути присвячено достатньо уваги у законодавстві. Так, *особа, стосовно якої розглядається питання про видачу в іноземну державу, має право:*

– знати, у зв'язку з яким кримінальним правопорушенням надійшов запит про її видачу;

– мати захисника і побачення з ним за умов, що забезпечують конфіденційність спілкування, на присутність захисника під час допитів;

– у разі затримання – на повідомлення близьких родичів, членів сім'ї або інших осіб про затримання і місце свого перебування;

– брати участь у розгляді судом питань, пов'язаних з її триманням під вартою і запитом про її видачу;

– ознайомлюватися з запитом про видачу або одержати його копію;

– оскаржувати рішення про тримання під вартою та про задоволення запиту про видачу;

– висловлювати в судовому засіданні свою думку щодо запиту про видачу;

– просити про застосування спрощеної процедури видачі.

Варто зауважити, що особі, стосовно якої розглядається питання про видачу, і яка не володіє державною мовою, забезпечується право робити заяви, заявляти клопотання, виступати в суді мовою, якою вона володіє, користуватися послугами перекладача, а також отримати переклад судового рішення та рішення уповноваженого (центрального) органу України мовою, якою вона користувалася під час розгляду.

Характерними рисами затримання особи, яка вчинила кримінальне правопорушення за межами України є:

– затримання на території України особи, яка розшукується іноземною державою у зв'язку з учиненням кримінального правопорушення, здійснюється уповноваженою службовою особою;

– про затримання негайно інформується відповідний прокурор;

– прокурор, отримавши повідомлення, перевіряє законність затримання особи, яка розшукується компетентними органами іноземних держав, та негайно інформує прокуратуру Автономної Республіки Крим, області, міст Києва або Севастополя;

– про затримання таких осіб прокуратура Автономної Республіки Крим, області, міста Києва або Севастополя протягом шістдесяти годин після затримання повідомляє відповідний уповноважений (центральний) орган України, який протягом трьох днів інформує компетентний орган іноземної держави;

– про кожен випадок затримання громадянина іноземної держави, який вчинив злочин за межами України, прокуратура Автономної Республіки Крим, області, міст Києва і Севастополя також повідомляє Міністерство закордонних справ України.

Затримана особа негайно звільняється у разі, якщо:

– протягом шістдесяти годин з моменту затримання вона не доставлена до слідчого судді для розгляду клопотання про обрання стосовно неї запобіжного заходу тимчасового або екстрадиційного арешту;

– встановлено обставини, за наявності яких видача (екстрадиція) не здійснюється.

До затриманої особи, яка вчинила злочин за межами України, до надходження запиту про її видачу може бути застосовано тимчасовий арешт на 40 діб (ст. 583 КПК).

Процедура оформлення тимчасового арешту полягає у таких діях:

– прокурор звертається до слідчого судді, у межах територіальної юрисдикції якого здійснено затримання, із клопотанням про застосування тимчасового арешту;

– клопотання має бути розглянуто слідчим суддею не пізніше сімдесяти двох годин з моменту затримання особи;

– під час розгляду клопотання слідчий суддя встановлює особу затриманого, пропонує йому зробити заяву, перевіряє наявність документів, що підтверджують клопотання прокурора, вислуховує думку прокурора, інших учасників і виносить ухвалу про: а) застосування тимчасового арешту; б) відмову в застосуванні тимчасового арешту, якщо для його обрання немає підстав.

Варто наголосити, що у разі несвоєчасного надходження до уповноваженого (центрального) органу України запиту про видачу особи, що вчинила злочин, не перешкоджає застосуванню до неї екстрадиційного арешту в разі отримання в подальшому такого запиту.

Відповідно до ст. 584 КПК до особи, що вчинила злочин може бути застосовано екстрадиційний арешт. Сутність цієї дії полягає у такому.

Після надходження запиту від іноземної держави про видачу особи за дорученням уповноваженого (центрального) органу України прокурор звертається з клопотанням про її екстрадиційний арешт до слідчого судді за місцем тримання особи під вартою.

Разом із клопотанням на розгляд слідчого судді подаються відповідний перелік документів, що підтверджують вимогу (ч. 2 ст. 584 КПК).

Строки тримання особи під вартою та порядок їх продовження визначаються чинним КПК.

Після одержання клопотання слідчий суддя встановлює особу, пропонує їй зробити заяву, перевіряє запит про видачу та наявні матеріали екстрадиційної перевірки, вислуховує думку прокурора, інших учасників і виносить ухвалу про:

– застосування екстрадиційного арешту;

– відмову в застосуванні екстрадиційного арешту, якщо для його обрання немає підстав.

Суттєвим є той факт, що під час розгляду клопотання слідчий суддя не досліджує питання про винуватість та не перевіряє законність процесуальних рішень, прийнятих компетентними органами іноземної держави у справі стосовно особи, щодо якої надійшов запит про видачу.

Екстрадиційний арешт застосовується до вирішення питання про видачу особи (екстрадицію) та її фактичної передачі, але не може тривати більше дванадцяти місяців.

Про кожний випадок застосування тимчасового або екстрадиційного арешту уповноважений (центральний) орган України невідкладно письмово інформує Управління Верховного Комісара Організації Об'єд- наних Націй у справах біженців.

Під час вирішення питання про можливість застосування запобіжного заходу, не пов'язаного із триманням під вартою, слідчий суддя обов'язково враховує:

– відомості про ухилення особи від правосуддя у запитуючої сторони та дотримання нею умов, за яких відбулося звільнення її з-під варти під час цього або інших кримінальних проваджень;

– тяжкість покарання, що загрожує особі в разі засудження, з огляду на обставини, встановлені під час заявленого кримінального правопорушення, положень закону України про кримінальну відповідальність і усталеної судової практики;

– вік та стан здоров'я особи, видача якої запитується;

– міцність соціальних зв'язків особи, заразом наявність у неї родини та утриманців.

У разі, якщо особою порушено умови обраного запобіжного заходу слідчий суддя за клопотанням прокурора має право

постановити ухвалу про зміну запобіжного заходу на більш суворий – екстрадиційний арешт (ст. 585 КПК).

Проведення екстрадиційної перевірки (ст. 587 КПК). У випадках, якщо виникла необхідність у перевірці обставин, що можуть перешкоджати видачі особи, проводиться екстрадиційна перевірка уповноваженим (центральним) органом України або за його дорученням або зверненням прокуратурою Автономної Республіки Крим, області, міст Києва і Севастополя.

Екстрадиційна перевірка здійснюється протягом шістдесяти днів. До особи, щодо якої надійшов запит про її видачу відповідно до ст. 588 КПК може бути застосовано спрощений порядок її видачі з України у разі її згоди на те.

Після повідомлення такої особи про її право на спрощений порядок видачі, вона надає письмову заяву на видачу, оформлену в присутності захисника та затвердженої слідчим суддею. У разі одержання відповідної заяви видача можлива без проведення в повному обсязі перевірки наявності можливих перешкод для видачі.

Прокурор звертається до слідчого судді з клопотанням про затвердження згоди особи на видачу. Слідчий суддя розглядає клопотання за участю особи, що підлягає видачі, її захисника та прокурора. Слідчий суддя зобов'язаний переконатися, що особа, яка підлягає видачі, добровільно погоджується на свою видачу й усвідомлює всі наслідки цієї видачі, після чого постановляє ухвалу про затвердження згоди особи на її спрощену видачу або про відмову в цьому.

Після отримання заяви про згоду особи на видачу запитуючій стороні та її затвердження ухвалою слідчого судді прокурор передає заяву на розгляд уповноваженому (центральному) органу України, який протягом *трьох днів* розглядає її та приймає рішення про можливість застосування спрощеного порядку видачі.

Якщо особа, щодо якої надійшов запит про видачу, не погоджується на свою видачу, застосовується звичайний порядок розгляду запиту про видачу. Після затвердження слідчим суддею

згоди особи на застосування спрощеного порядку видачі така згода не може бути відкликана.

Положення КПК передбачають також відмову у видачі особи (екстрадиції) (ст. 589 КПК).

У видачі особи іноземній державі відмовляється у разі, якщо:

– особа, стосовно якої надійшов запит про видачу, відповідно до законів України на час прийняття рішення про видачу (екстрадицію) є громадянином України;

– злочин, за який запитано видачу, не передбачає покарання у виді позбавлення волі за законом України;

– закінчилися передбачені законом України строки давності притягнення особи до кримінальної відповідальності за злочин, за який запитано видачу;

– компетентний орган іноземної держави не надав на вимогу уповноваженого (центрального) органу України додаткових матеріалів або даних, без яких неможливе прийняття рішення за запитом про видачу (екстрадицію);

– видача особи (екстрадиція) суперечить зобов'язанням України за міжнародними договорами України;

– наявні інші підстави, передбачені міжнародним договором України.

Безумовно, рішення про видачу особи (екстрадицію) може бути оскаржено (ст. 591 КПК). Суб'єктом оскарження рішення про видачу особи (екстрадицію) може бути особа, стосовно якої воно прийняте, її захисник або законний представник – до слідчого судді, в межах територіальної юрисдикції якого така особа тримається під вартою.

Якщо скаргу на рішення про видачу подає особа, яка перебуває під вартою, уповноважена службова особа місця ув'язнення негайно надсилає скаргу до слідчого судді і повідомляє про це прокуратуру Автономної Республіки Крим, області, міст Києва і Севастополя.

Розгляд скарги здійснюється слідчим суддею протягом *п'яти днів* з дня її надходження до суду. Судовий розгляд проводиться за участю прокурора, який проводив екстрадиційну

перевірку, особи, щодо якої прийнято рішення про видачу, її захисника або законного представника, якщо він бере участь у провадженні.

Рішення слідчого судді за результатами розгляду реалізуються у вигляді ухвали, якою:

– залишає скаргу без задоволення;

– задовольняє скаргу і скасовує рішення про видачу (екстрадицію).

Відстрочка передачі особи, яка підлягає екстрадиції можлива, наприклад, якщо вона тяжко хворіє і за станом здоров'я не може бути видана без шкоди її здоров'ю. У такому разі до її одужання процедура екстрадиції призупиняється.

Завершення процедури екстрадиції відбувається за умов ст. 593 КПК.

Так, з метою фактичної передачі особи, щодо якої прийнято рішення про видачу (екстрадицію), уповноважений (центральний) орган України після набрання чинності цим рішенням надає відповідні доручення (направляє звернення) компетентним органам України.

Передача особи відбувається протягом п'ятнадцяти днів з дати, встановленої для її передачі. Цей строк може бути продовжено уповноваженим (центральним) органом України до тридцяти днів, після чого особа підлягає звільненню з-під варти. Під час фактичної передачі особи компетентний орган іноземної держави інформується про строк перебування цієї особи під вартою в Україні.

Доставлення до установ системи виконання покарань особи, щодо якої компетентним органом іноземної держави прийнято рішення про видачу в Україну, забезпечують компетентні органи України за дорученням (зверненням) уповноваженого (центрального) органу України.

Витрати, що виникли на території України у зв'язку з вирішенням питання про видачу особи, а також витрати, що виникли у зв'язку із транзитним перевезенням через територію іншої держави особи, яка видається Україні, вважаються процесуальними витратами згідно з КПК.

ЗМІСТ

Тема 11. ОСНОВНІ ПОЛОЖЕННЯ ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ……...3
11.1. Поняття, завдання та значення досудового розслідування……...3
11.2. Форми досудового розслідування……6
11.3. Поняття та характеристика загальних положень досудового розслідування……...……..10
11.3.1. Початок досудового розслідування……11
11.3.2. Підслідність кримінальних проваджень……..13
11.3.3. Об'єднання та виділення матеріалів досудового розслідування……..…..19
11.3.4. Розгляд клопотань під час досудового розслідування……20
11.3.5. Строки досудового розслідування…….……20
11.3.6. Взаємодія слідчого з оперативними підрозділами…….….26
11.3.7. Участь у провадженні досудового розслідування спеціаліста, перекладача та понятих……..……28
11.3.8. Ознайомлення з матеріалами досудового розслідування до його завершення……..31
Контрольні запитання……..……..….33
Рекомендована література…….……..……...34

Тема 12. ПОВІДОМЛЕННЯ ПРО ПІДОЗРУ У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ…….37
12.1. Поняття і значення повідомлення про підозру……....…37

12.2. Порядок повідомлення про підозру
у кримінальному провадженні……45
12.3. Випадки (підстави) повідомлення про підозру.
Зміна підозри у кримінальному провадженні……49
Контрольні запитання……..……..….53
Рекомендована література…….……..……...54

Тема 13. СЛІДЧІ (РОЗШУКОВІ) ДІЇ……55
13.1. Загальні положення проведення
слідчих (розшукових) дій……..55
13.2. Характеристика допиту та його видів……..64
13.3. Характеристика пред'явлення для впізнання
та його видів……...75
13.4. Характеристика обшуку та його видів……83
13.5. Процесуальна характеристика огляду та його видів.
Освідування……..……..93
13.6. Характеристика слідчого експерименту……..…..100
13.7. Характеристика проведення експертизи……106
Контрольні запитання……..……112
Рекомендована література…….……..……112

Тема 14. НЕГЛАСНІ СЛІДЧІ (РОЗШУКОВІ) ДІЇ……...……..117
14.1. Загальні положення про негласні
слідчі (розшукові) дії……..……117
14.2. Характеристика окремих негласних
слідчих (розшукових) дій……135
14.2.1. Втручання у приватне спілкування……135
14.2.2. Дослідження інформації, отриманої
під час застосування технічних засобів……....148
14.2.3. Обстеження публічно недоступних місць,
житла або іншого володіння особи……...150
14.2.4. Установлення місцезнаходження
радіоелектронного засобу……..……153
14.2.5. Спостереження за особою, річчю або місцем……..154
14.2.6. Моніторинг банківських рахунків…….……155

14.2.7. Аудіо-, відеоконтроль місця……..156
14.2.8. Контроль за учиненням злочинів……..157
14.2.9. Виконання спеціального завдання з розкриття злочинної діяльності організованої групи або злочинної організації……...…159
14.2.10. Виготовлення, утворення несправжніх (імітаційних) засобів для проведення конкретних негласних слідчих (розшукових) дій……..161
14.2.11. Негласне отримання зразків для порівняльного дослідження……163
Контрольні запитання……..……164
Рекомендована література…….……..……165

Тема 15. ЗУПИНЕННЯ КРИМІНАЛЬНОГО ПРОВАДЖЕННЯ……..……168
15.1. Поняття та підстави зупинення досудового розслідування……..……..168
15.2. Розшук підозрюваного……177
15.3. Нагляд і контроль за здійсненням розшуку……...……181
15.4. Забезпечення взаємодії під час зупинення досудового розслідування……..……....184
Контрольні запитання……..……188
Рекомендована література…….……..……189

Тема 16. ЗАКІНЧЕННЯ ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ……...…..190
16.1. Поняття, форми закінчення досудового розслідування. Систематизація матеріалів кримінального провадження……..…...…..190
16.2. Відкриття матеріалів іншій стороні кримінального провадження для ознайомлення……192
16.3. Закриття кримінального провадження та його підстави……...……195
16.4. Подання до суду клопотання про звільнення особи від кримінальної відповідальності……..……204

16.5. Направлення до суду обвинувального акта, клопотання про застосування примусових заходів виховного характеру або клопотання про застосування примусових заходів медичного характеру……..……208
Контрольні запитання……..……211
Рекомендована література…….……...……..212

Тема 17. ОСКАРЖЕННЯ РІШЕНЬ, ДІЙ АБО БЕЗДІЯЛЬНОСТІ ПІД ЧАС ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ……..214
17.1. Загальні положення оскарження рішень, дій або бездіяльності під час досудового розслідування……...214
17.2. Особливості та порядок оскарження рішень, дій або бездіяльності органів досудового розслідування або прокурора під час досудового розслідування……221
17.3. Особливості та порядок оскарження ухвал слідчого судді під час досудового розслідування……..……..228
17.4. Особливості та порядок оскарження слідчим рішень, дій або бездіяльності прокурора……...……232
Контрольні запитання……..……236
Рекомендована література…….……...……237

Тема 18. ПІДСУДНІСТЬ. ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ СУДОВОГО РОЗГЛЯДУ……239
18.1. Поняття, значення та види підсудності. Правила визначення підсудності…….……..239
18.2. Загальні положення судового розгляду……247
18.2.1. Строки і загальний порядок судового розгляду…..248
18.2.2. Незмінність складу суду…….……249
18.2.3. Безперервність судового розгляду……251
18.2.4. Наслідки неприбуття учасників судового розгляду……...252
18.2.5. Розпорядок судового засідання…….……254
18.3. Прийняття рішень, пов'язаних із забезпеченням судового розгляду……...……257

18.4. Межі судового розгляду……..262
Контрольні запитання……..…….265
Рекомендована література…….……..…….266

Тема 19. ПІДГОТОВЧЕ ПРОВАДЖЕННЯ……267
19.1. Суть, завдання і значення стадії підготовчого провадження……..267
19.2. Порядок підготовчого судового засідання……272
19.3. Вирішення питань, пов'язаних із підготовкою до судового розгляду……...……278
19.4. Закінчення підготовчого провадження і призначення судового розгляду……281
Контрольні запитання……..……284
Рекомендована література…….……..……..284

Тема 20. КРИМІНАЛЬНЕ ПРОВАДЖЕННЯ В СУДІ ПЕРШОЇ ІНСТАНЦІЇ…….……..286
20.1. Поняття, суть і значення стадії розгляду справи в суді першої інстанції……286
20.2. Процедура судового розгляду в суді першої інстанції……...…..288
20.3. Рішення суду першої інстанції…….……..304
Контрольні запитання……..……311
Рекомендована література…….……..……..312

Тема 21. ПРОВАДЖЕННЯ В СУДІ АПЕЛЯЦІЙНОЇ ІНСТАНЦІЇ…….……..314
21.1. Поняття, значення та основні риси провадження в суді апеляційної інстанції. Суб'єкти апеляційного оскарження…….……..314
21.2. Строки і порядок подачі апеляційних скарг…….……320
21.3. Підготовка до апеляційного розгляду. Розгляд справи в суді апеляційної інстанції……...……...…..326

21.4. Підстави для скасування або зміни вироку
або ухвали апеляційним судом. Призначення
нового розгляду в суді першої інстанції……..……..330
21.5. Процесуальні акти апеляційної інстанції.
Постановлення вироку апеляційним судом……..…334
Контрольні запитання……..……338
Рекомендована література…….……..……..338

Тема 22. ПРОВАДЖЕННЯ В СУДІ
КАСАЦІЙНОЇ ІНСТАНЦІЇ…….……340
22.1. Поняття і значення стадії касаційного провадження……340
22.2. Суб'єкти, строки та межі касаційного провадження…..….343
22.3. Порядок та результати розгляду справи
касаційним судом. Рішення касаційної інстанції…….350
Контрольні запитання……..……357
Рекомендована література…….……..……358

Тема 23. ПРОВАДЖЕННЯ ЗА НОВОВИЯВЛЕНИМИ
АБО ВИКЛЮЧНИМИ ОБСТАВИНАМИ…….……359
23.1. Загальні положення перегляду рішень суду
за нововиявленими або виключними обставинами……..359
23.2. Підстави для здійснення кримінального провадження
за нововиявленими або виключними обставинами……..364
23.3. Порядок перегляду судових рішень
за нововиявленими або виключними обставинами…….....374
Контрольні запитання……..……380
Рекомендована література…….……..……382

Тема 24. КРИМІНАЛЬНЕ ПРОВАДЖЕННЯ НА ПІДСТАВІ
УГОД У ФОРМІ ПРИВАТНОГО ОБВИНУВАЧЕННЯ……...385
24.1. Кримінальне провадження на підставі угод…….……385
24.2. Кримінальне провадження у формі приватного
обвинувачення……..413
Контрольні запитання……..……431
Рекомендована література…….……..……432

Тема 25. КРИМІНАЛЬНЕ ПРОВАДЖЕННЯ
ЩОДО ОКРЕМИХ ОСІБ……...……..434
25.1. Кримінальне провадження щодо окремої
категорії осіб……...……...……..434
25.2. Кримінальне провадження щодо неповнолітніх…….……449
25.3. Кримінальне провадження щодо застосування
примусових заходів медичного характеру……..……..456
Контрольні запитання……..……463
Рекомендована література…….……..…….464

Тема 26. ІНШІ ОСОБЛИВІ ПОРЯДКИ
КРИМІНАЛЬНОГО ПРОВАДЖЕННЯ……..……466
26.1. Кримінальне провадження, яке містить державну
таємницю……..466
26.2. Кримінальне провадження на території
дипломатичних представництв, консульських
установ України, на повітряному, морському
або річковому судні, що перебуває за межами
України під прапором або з розпізнавальним
знаком України, якщо це судно приписано до порту,
розташованого в Україні…….471
Контрольні запитання……..……480
Рекомендована література…….……..…….481

Тема 27. ВІДНОВЛЕННЯ ВТРАЧЕНИХ МАТЕРІАЛІВ
КРИМІНАЛЬНОГО ПРОВАДЖЕННЯ…….….482
27.1. Суть, значення, завдання та умови здійснення
провадження щодо відновлення втрачених
матеріалів……..……482
27.2. Суб’єкти та порядок подання заяви про відновлення
втрачених матеріалів кримінального провадження.
Форма та зміст заяви про відновлення втрачених
матеріалів……...…499
27.3. Судове провадження щодо заяви про відновлення
втрачених матеріалів кримінального провадження…….506

27.4. Рішення суду за результатами провадження
щодо відновлення втрачених матеріалів
кримінального провадження……...…510
27.5. Правові та організаційні питання попередження
втрати та знищення матеріалів кримінальних
проваджень……...512
Контрольні запитання……..…….518
Рекомендована література…….……..……520

Тема 28. МІЖНАРОДНА ПРАВОВА ДОПОМОГА
В КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ…….……..523
28.1. Поняття, форми, принципи та суб'єкти здійснення
міжнародного співробітництва у кримінальному
провадженні…….……..……..523
28.2. Процесуальний порядок надання міжнародної
правової допомоги під час проведення
процесуальних дій…….……...……..539
28.3. Сутність видачі (екстрадиції) особи, яка вчинила
злочин…….……...……..544
28.4. Кримінальне провадження у порядку перейняття
28.5. Визнання та виконання вироків іноземних судів
та передання засуджених осіб……560
Контрольні запитання……..…….576
Рекомендована література…….……..……..578

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ……..……..……..…580

АЛФАВІТНО-ПРЕДМЕТНИЙ ПОКАЖЧИК……..……...…592

Львівський державний університет внутрішніх справ

КРИМІНАЛЬНИЙ ПРОЦЕС

Частина 2

Підручник

Львів
2019

УДК 343.13(447)(075.8)
К82

Рекомендовано до друку та поширення через мережу Інтернет
Вченою радою Львівського державного університету внутрішніх справ
(протокол від 28 листопада 2018 р. № 4)

Рецензенти:
***В. С. Канцір**, доктор юридичних наук, професор;*
***О. О. Юхно**, доктор юридичних наук, професор;*
***В. О. Кучер**, кандидат юридичних наук, доцент*

К82 **Кримінальний процес**: підручник / Р. І. Благута, Ю. В. Гуцуляк, О. М. Дуфенюк та ін.; за заг. ред. А. Я. Хитри, Р. М. Шехавцова, В. В. Луцика. Львів: ЛьвДУВС, 2019. Ч. 2. 616 с.

ISBN 978-617-511-287-8

Підготовлено відповідно до програми навчальної дисципліни «Кримінальний процес» у закладах вищої освіти. Відображено сучасний стан і перспективи розвитку вітчизняного кримінального процесу з урахуванням практики його застосування, зокрема практики Європейського суду з прав людини.

Для курсантів, студентів, слухачів, аспірантів, ад'юнктів та викладачів вишів і факультетів юридичної спрямованості усіх форм навчання. Може бути корисним для працівників судових і правоохоронних органів *(станом законодавства на 01 листопада 2018 року).*

Prepared in accordance with the program of the discipline «Criminal process» in higher education institutions. The current state and prospects of the development of the domestic criminal process are reflected, taking into account the practice of its application, in particular the practice of the European Court of Human Rights.

For cadets, students, graduate students, adjuncts and professors of higher education and law departments of all forms of study. It can be useful for judicial and law enforcement officials.

Key words: criminal proceedings, pretrial investigation hearing, the principles of the criminal proceedings, the court judge, investigator, prosecutor, suspect, victim.

УДК 343.13(447)(075.8)

© Благута Р. І., Гуцуляк Ю. В.,
Дуфенюк О. М. та ін., 2019
© Львівський державний університет
внутрішніх справ, 2019

ISBN 978-617-511-287-8

Колектив авторів:

Благута Р. І., кандидат юридичних наук, доцент (тема 10);
Броневицька О. М., кандидат юридичних наук, доцент (тема 28.4);
Гуцуляк Ю. В. (теми 3, 13.2, 28.2);
Дільна З. Ф., кандидат юридичних наук (тема 25);
Дуфенюк О. М., кандидат юридичних наук, доцент (тема 8);
Комісарчук Ю. А., кандидат юридичних наук, доцент
(теми 7, 13.6, 19, 21, 22, 28.5);
Кудінов С. С., кандидат юридичних наук, доцент (теми 14, 20);
Кунтій А. І., кандидат юридичних наук (теми 5, 11, 13.5, 16, 17);
Луцик В. В., кандидат юридичних наук, доцент
(теми 19, 26, 28.3, 28.5);
Навроцька В. В., кандидат юридичних наук, доцент
(теми 23, 24, 27, 28.1);
Ряшко О. В., кандидат юридичних наук, доцент
(теми 4, 13.7, 25, 26);
Татарин І. І., кандидат юридичних наук (тема 6);
Хитра А. Я., кандидат юридичних наук, доцент
(теми 1, 2, 9, 12, 13.1, 13.3, 18);
Шехавцов Р. М., кандидат юридичних наук, доцент
(теми 13.4, 14, 20)

НАВЧАЛЬНЕ ВИДАННЯ

КРИМІНАЛЬНИЙ ПРОЦЕС

Частина 2

Підручник

Редагування *Ю. Р. Глиняна*

Макетування *Н. М. Лесь*

Друк *І. М. Хоминець*

Підписано до друку 12.11.2019.
Формат 60×84/16. Папір офсетний. Умовн. друк. арк. 35,8.
Тираж 100 прим. Зам. № 170-18.

Львівський державний університет внутрішніх справ
Україна, 79007, м. Львів, вул. Городоцька, 26.

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи до державного реєстру
видавців, виготівників і розповсюджувачів видавничої продукції
ДК № 2541 від 26 червня 2006 р.